

לימוד קדשים בעיון אליבא דהלכתא

תורת הקרבות

גליון חודשי לומדי סדר קדשים אליבא דהלכתא

יו"ל ע"י מכון "תורת הקרבות" בנשיאות הרבנים הגאונים :

רבי ברוך שמואל הכהן דויטש, רבי דוד כהן, רבי חיים מאיר הלוי שטיינברג, רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א

בגליון:

בענין הקדש במחשבה מהגאון רבי שלום שכנא זאהן זצוק"ל

דברים חוצבים מהגאון רבי שלום שכנא זאהן זצוק"ל

עובדות והנהגות מהגאון רבי שלום שכנא זאהן זצוק"ל

בענין לאו דבל תגרע בנותן חלק מהמתנות

בענין נתינה על גג היסוד

בענין קמיצה בשמן

פליאה בדין חילול שבת למצוה שאינה מוטלת עליו

ספק להלכה בסדר הקדומה באכילת זבח ומנחה

בירורים בהלכות הקרבות להלכה ולא למעשה

תשיית לראשו עטרת פז

התודה והברכה לידידנו הנכבד שליט"א המסייע בקביעות לעמלי התורה במכון "תורת הקרבות", על תרומתו הנכבדה לגליון ההצלחת ב.י.ת.מ.ר.

יברכהו ה' בכל מעשה ידיו ויצליח בכל אשר יפנה, ויזכה לראות מהרה בביאת משיח צדקנו ובבנין בית הבחירה

הגליון נתרם לרפואת והצלחת י. ב. ר.

עיונים בהלכה

ליקוטים מהגאון הגדול רבי שלום שכנא זאהן זצוק"ל

בענין הקדש במחשבה

מבואר בגמ' בשבועות כו: ובקידושין מא: דהקדש חל על ידי מחשבה, ופירשו הראשונים שם דילפינן מקרא דכל נדיב לב עולות שמועיל להקדיש במחשבה.

אי מהני הקדש במחשבה לבד או שצריך דיבור לעיקר החלות

בשו"ת עטרת יעקב יו"ד סי' ו' לרבינו הגאון רבי שלום שכנא זאהן זצוק"ל, הביא את דברי שו"ת דת אש סי' י"ד (עיקרי הדברים הובאו בפת"ש יו"ד רנ"ח סקט"ו ובגליון רעק"א השלם שו"ע מהדורת טלמן העתיקו את לשונו), שפירש את הסוגיא בשבועות כו: באופן מחודש, ולדבריו אין חילוק בין תרומה וקדשים לנדרים ושבועות, שבכולם צריך שיוציא בשפתיו את עיקר הנדר ורק פרטי הנדר מועילים במחשבה. וביאר שם שנידון הגמ' אם ניתן ללמוד דין זה מתרומה וקדשים לשבועות או שיש צורך בפסוק מיוחד בשבועה. והסכים עמו בשו"ת מהר"י אסאד יו"ד ס"ס שי"א. ולפי"ד אלא אינו יכול להקדיש במחשבה כלל.

ותמה עליו בעטרת יעקב שם, דבראשונים מפורש שלא כדבריו, ע"י תוס' שבועות שם ד"ה שאני, וכן בתוס' בכורות נט. וגיטין לא. ד"ה במחשבה ובראשונים בגיטין שם, וכן מבואר במרדכי פ"ק דבי"ב אות תצ"א. [ויעויין עוד בשו"ת אמרי יושר ח"ב סי' קס"ב ושבת הלוי ח"ב סי' קכ"ו]. וע"ע בדרך אמונה (פ"ח ממתני"ע צהה"ל סקצ"ג) שהוכיח כן אף מלשון השו"ע חו"מ סי' רי"ב סי"ח, דהיכא דמהני מחשבה אי"צ דיבור כלל. (וכן יש לדייק מלשון הרמב"ם פ"ד מתרומות הט"ז ופי"ד ממעה"ק ח"ב. ויש להעיר עוד על דבריהם איך יפרשו את דברי הגמ' בחגיגה י. דלמא לאפוקי מדשמואל, עיי"ש).

בגדר הדין דמהני הקדש במחשבה אם הוא מדין הרהור כדיבור

עוד כתב רבינו בשו"ת עטרת יעקב יו"ד סי' ה' שיש להסתפק בגדר הדין דמהני הקדש במחשבה, אם הביאור בזה דמהני גמירות דעת לחלות ההקדש ואין צריך דיבור כלל, או שנתחדש כאן שלענין זה נחשב הרהור כדיבור. והנפ"מ לדינא דאי הוי מדין הרהור כדיבור צריך לחשוב בלבו להדיא הלשון שמועיל להקדיש בפה, אבל אם הוא מדין גמירות דעת אי"צ אלא שיגמור בלבו להקדיש דבר זה להקדש ועי"ז חלה עליו קדושה. וכתב רבינו שנסתפק בזה לפני מרן הגרי"ז ולא השיבו. [סיפר רבינו שספק זה העלה לפני הגרי"ז עוד בהיותו בבריסק, ושם חכך הגרי"ז בדעתו ולא הכריע בזה, ולאחר מכן דן בזה שוב לפני הגרי"ז בא"י, ולא השיבו].

ויעויין עוד בספר ארשת צבי להגר"צ מרקוביץ עמ' קע"א שהביא בשם הגר"א קוטלר שנסתפק ג"כ ביסוד דין זה.

וכתב בעטרת יעקב שם דפשוטות לשון השו"ע חו"מ ר"יב ס"ח משמע דסגי שגמר בלבו. [וכן משמע בכמה דוכתי, עיי שיטה לני"ל קידושין מא: ושו"ת שו"מ מהדו"ק סי' ס"ג. ואולם עיי לשון הפמ"ג בפתיחה כוללת ח"ג אות ט' ובאו"ח סי' תקס"ב במשב"ז שכתב כמה פעמים לשון הרהור כדיבור, וכן בצל"ח ברכות כ: משמע שהוא מדין הרהור כדיבור עיש"ה, ויש לדחות דלאו דווקא הוא וצ"ע].

דברים חוצבים

מהגאון הגדול

רבי שלום שכנא זאהן זצוק"ל

בהקדמתו לספר עטרת יעקב על זבחים מנחות

[לאחר שהביא הגאון זצוק"ל חלק ממאמרי החפץ חיים בחשיבות לימוד סדר קדשים אליבא דהלכתא, כהכנה לביאת המשיח ולבנין בית המקדש, האריך בזה עוד וזה לשונו:]

”וכהיום ב"ה ישנם כוללים חשובים וישיבות חשובות הלומדים קדשים בעיון גדול. אולם מה שהעיר הח"ח זצוק"ל שם שצריכין אנו להכין ולידע דיני הקודש והמקדש. לזה אין אנו מגיעין עדיין כי לומדים רק הלומדות של הסוגיות בקדשים, אבל ללמוד באופן לידע דיני הקודש והמקדש כמעט שאין מי שהוא לומד באופן זה, אולי איזה יחידים.

והלא היה זה בנקל אחר שלומדים כל סוגיא וסוגיא ויודעים חלק העיון של הענינים ללמוד הספר "ליקוטי הלכות" של החפץ חיים זצ"ל לידע מסקנת ההלכה של כל סוגיא וסוגיא.

*

ואני הצעיר שאלתי להרמ"ם של ב' כוללים חשובים הלומדים קדשים - מהרה יבנה המקדש אם יכולין לשאול אצל האברכים שלכם איך מביאין עולה או חטאת ושניהם השיבו דזה לא אפשר להם.

והגם שגם ביתר מקצועות התורה כמו גיטין ויבמות וכדומה ג"כ בעולם הישיבות לומדים רק חלק הלומדות ואין מגיעין למסקנות ההלכה של אותן הסוגיות, הלא התם עכ"פ ישנם הרבה רבנים גדולים וחשובים שעיקר עיונם ולימודם הוא לידע חלק ההלכה למעשה של אותן המקצועות בתורה, וגם ישנם איזה ישיבות וכוללים הלומדים על דרך זה

*

ובעניני הקדשים כמעט שאין ידוע מי הם הגדולים העוסקים בקדשים על דרך זה לידע מסקנת ההלכה בעניני הקדשים. ע"כ

לעני"ד מכיון שמקיימין אנו מה שהעיר הח"ח זצ"ל ללמוד סדר קדשים, אלמה לא נשים לב לקיים במילואו מה שהעיר הח"ח זצוק"ל היינו לידע גם מסקנות ההלכה של כל סוגיא וסוגיא, והוא ענין קל מאד לאלו שלומדים קדשים וכנ"ל. וכמו שנותנים חצי שעה ביום ללימוד משנה ברורה או ספר אחר של הלכה למעשה כמו"כ ליתן ג"כ עוד חצי שעה לפחות לידע דיני הקודש והמקדש הלכה למעשה.

ובאמת לא רק לימוד הליקוטי הלכות די בזה, כי הלא ישנם ג"כ הספרים "עבודת הקרבנות" לחתנו של הח"ח זצ"ל הגאון ר' אהרן זצ"ל [ויש לו הסכמות של הגר"ח סאלאווייציק זצ"ל והגאון ר' חיים עוזר זצ"ל], וגם ספרי הערוך השלחן על קדשים, ועוד כאלה ספרים נחוצים, וכמו שהעיר הח"ח זצ"ל כי גם כל אלו ההלכות יהיו נוגעים למעשה במהרה בימינו ואז נהיה מוכנים באמת לענין הגדול של ביאת משיח צדקנו.

ובפרט כל הנ"ל נוגע לגדולי ההוראה שבדורנו שכמו שאנו נשמעין לפסקי הח"ח זצוק"ל בכל פסקיו באו"ח ובהלכות לה"ר ורכילות בספרו חפץ חיים, אלמה לא נקבל את דבריו הקדושים שכותב בהקדמתו לספרו "ליקוטי הלכות" על זבחים וכנ"ל שכהיום שהוא הזמן של עיקבתא דמשיחא צריכין ת"ח ליתן סדר אחד לענינים הנוגעים למעשה, וסדר שני ללימוד קדשים אליבא דהלכתא.

*

ומה שישנם טוענים כשיבא משיח הלא היה תחיית המתים ויחיו גדולי העולם משה רבינו ואהרן הכהן ועוד ועוד גדולי עולם. הלא על זה השיב החפץ חיים זצ"ל, כי הלא במקדש שני היו ג"כ עזרא הסופר ועוד ועוד כמה גדולי עולם, אעפ"כ אמר הקב"ה שאלו לכהנים תורה הרי דביקש הקב"ה שהכהנים ידעו מה שנוגע להם.

וכמו"כ מוסיף הח"ח זצ"ל דגם ישראלים צריכין ללמוד ולידע דיני הקודש והמקדש במה שנוגע לכל אחד ואחד. ובפרט ת"ח כדי לידע להשיב לשואלים דכמו שהיום שואלים בכל מיני הלכות כמו"כ ישאלו אז כל הנוגע לקודש ולמקדש."

עובדות והנהגות

על הגאון הגדול רבי שלום שכנא זאהן זצוק"ל

רבינו ביקש מאברכי הכולל שילמדו בנוסף לסדרי הכולל גם את הספר "עבודת הקרבנות" לחתנו של הח"ח – רבי אהרן הכהן זצ"ל, ורצונו היה שיקדישו לכך לפחות כרבע שעה או מחצית השעה ביום.

*

כמו כן היה רבינו מכתת רגליו בשנותיו המאוחרות לבני ברק לכולל "בית יהודה" של הגר"מ פיינשטיין, ע"מ להוסיף מלגה מיוחדת לאלו שלמדו את הסוגיות עם פסקי הרמב"ם ועם הספר 'ליקוטי הלכות' של מרן החפץ חיים. וכך היה מרבה תמיד לשנן על חשיבות הלימוד בענייני סדר קדשים להלכה למעשה.

*

כאשר נשאל על ידינו למה צריך ללמוד את הלכות הקרבנות, והרי המשיח יבוא ויורה, וכן כל הגדולים יקומו לתחיית המתים ויאמרו את ההלכות, ענה במתק לשונו ואמר, הקב"ה אמר (כאן הגביה את קולו) "שאלו לכהנים תורה" (!) שהכהנים ידעו את ההלכות, ואפילו כל הגדולים ידעו, הקב"ה רוצה שאנו נדע את כל ההלכות השייכים לקרבנות.

והוסיף, החפץ חיים ג"כ עשה כולל, כדי שאם המשיח יבא במהרה, תיכף נדע איך מקריבים קרבנות. ומה שכל הגדולים יגידו אינו מספיק, הקב"ה רוצה שאנו נלמד ונשתדל בלימוד ההלכות.

וכשנשאל האם צריך להכין כבשים מבוקרים לצורך קרבן התמיד השיב שדבר זה אינו שייך עד שיהיה מקדש והיו מוכנים להקריב, אבל עתה לא שייך להכין כבשים.

*

כאשר היו מגיעים אל רבינו לומדי סדר קדשים משיבות שונות לדבר בלימוד, היה שואל אותם אם הם יודעים איך מקריבים עולה וכדומה, ואם יכולים הם לענות בזה להלכה למעשה. לאלו שענו בשלילה אמר, אם אינכם יודעים את ההלכה, אי"כ מה התועלת להלכה למעשה מלימוד זה, ומה נעשה כשיבוא המשיח ונצטרך להקריב קרבנות, כאשר חוסר הידיעה בנושאים אלו גדול כל כך.

*

רבינו היה חי רבות עם הציפיה והכמיהה העצומה לגאולה כמו שהיה מפורסם בזה מורו ורבו מרן החפץ חיים זצוק"ל.

לפני שנים רבות שמע רבינו בשם הגר"א שאם תהיה האפשרות ויקריבו קרבן תמיד במקום המזבח, שוב לא תהיה לגויים שליטה במקום המקדש ותבוא הגאולה. רבינו שהציפיה לבנין בית המקדש היתה בוערת בו כאש, נסע מיד למרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל, ושאלו אם נכונה השמועה בשם הגר"א, ואם כן, מה יוכל לעשות בנידון כדי להחיש את הגאולה

רבינו הגאון הגדול רבי שלום שכנא זאהן זצוק"ל, היה יחיד ומיוחד במעלות רבות. רבות סופר על גדולתו בתורה ואיך היה נעמד כעבד לפני קונו בעבודתו בתפלה, ועל שהיה מתגבר כארי כל ימיו בזריזות מיוחדת. ידוע עוד רבות על זהירותו המופלגת בדקדוק ההלכה, וכן על מעשיו הרבים לחיזוק האידישקייט בכל מקומות מגוריו, כאשר רבים השיב מעוון בנועם ובחן המיוחד לו, והיה ראש וראשון לכל דבר שבקדושה בכל מה שנגע לכבוד שמים. כמו כן מקומות תורה רבים כמו ישיבת ליקווד המעטירה וישיבת קמניץ בירושלים ועוד ועוד נתייסדו בעזרתו ומכחו, אם במישרין ואם בעקיפין כפי שנמסר בשמו על ידי קרוביו.

אך כידוע מתוך מעשיו הרבים בלשו ביחוד ציפיתו העצומה לגאולה ושאיתו הטהורה להחדיר ולהרבות בהכנה לביאת המשיח, על ידי לימוד הלכות הקודש והמקדש, כפי שראה וקיבל אצל מרן בעל החפץ חיים זיע"א.

*

כאשר נפגש רבינו עם הגאון הגדול רבי יחיאל מיכל פיינשטיין זצוק"ל, הביע רבינו בפניו כי מן הראוי שיפתח כולל ללימוד סדר קדשים כפי שלמדו אצל מרן הגר"ז. ענה לו רבי מיכל שאמנם הוא רואה בזה חשיבות רבה, אבל כיון שיש לו כולל ללימוד נשים נזיקין אין באפשרותו להוסיף על עצמו עול בפתיחת כולל נוסף ללימוד קדשים. אך רבינו המריצו ואמר לו שלא ידאג למימון הכולל, "תפקידך הוא למצוא את האברכים המובחרים ואני כבר אדאג לשלם להם". וכך הוה, רבינו הגיע מדי חודש במשך תקופה ושילם את המלגות לאברכים.

*

על פגישתו עם מרן החפץ חיים זיע"א סיפר רבינו כי לא ארכה יותר מארבעה ימים, אולם ימים אלו נחרטו בו לכל ימי חייו כמו אילו היה אצלו ארבע שנים שלמות. רבינו שדבק כל ימיו בדברי החפץ חיים ובספריו הרבים, היה רגיל להזכיר תמיד את מאמריו של החפץ חיים והתריע רבות על הצורך הגדול להתכונן לגאולה בתשובה ומעש"ט, ועל החובה ללמוד היטב את הלכות הקודש והמקדש כדי להיות מוכנים לביאת המשיח ובנין ביהמ"ק.

*

בכולל לאברכים "קדשים טהרות אליבא דהלכתא" שייסד רבינו בירושלים בשנת תשל"ח, היה רגיל לומר שחובה לסכם בסוף כל סוגיא את הדינים העולים. **רבינו הדריך את לומדי הכולל איך צריכים להיות הדברים חיים אצלם, שאם יבוא כהן וישאל איך מקריבים ויכלו לענות לו בדקדוק את כל הפרטים הנחוצים לו, וכן אם יבוא ישראל ויברר על אלו דברים חייבים להביא קרבן, מיד ידעו להשיב לו היטב.** וכך דרש ותבע מהאברכים שתהיה להם ידיעה ברורה בכללי הלכות הקודש והמקדש בכל ענין וענין, כדי שיהיו מוכנים מיד לענות כאשר יבנה המקדש.

*

כבו המאורות

הזרם הנזר והוסרה העטרה

בהסתלקות הגאון הגדול

הגה"צ רבי שלו' שכנא זאהן זצוק"ל

מחבר ספרי "עטרת יעקב" ועוד

אשר טרח רבות בליבון ובירור הלכות הקודש
והמקדש, מתוך תקווה וציפיה עצומה

לביאת המשיח בקרוב

זכה וזיכה את הרבים להתכונן לעבודת בית
המקדש בלימוד הדינים

למען ידעו את אשר יעשו

חיבה יתירה הראה למכון "תורת הקרבנות"
מראשית דרכו, ובשנותיו האחרונות היו מונחים על
שולחנו מחוברות המכון, כאשר מפעם לפעם עיין
בהם זמן רב כעדות בני ביתו

יהי רצון שיהיה מליץ יושר מול כסא הכבוד
להחיש את גאולת ישראל בהתגלות כבוד מלכות
שמים מהרה

המיוחלת. ענה לו הגרש"ז, שאמת היא השמועה בשם הגר"א,
אולם מסתבר שאין הדברים מכוונים אליו. [כוונתו היתה שאין
צורך לנקוט בפעולות מצדנו למטרה זו כאשר אין אפשרות מעשית
לעשות זאת].

*

פעם נסע רבינו למירון, ובדרך הראה לו נכדו שליט"א עדרי צאן
רבים הרועים בהרים הסמוכים, בהוסיפו שבודאי כאשר יבנה
ביהמ"ק יהיה צורך בכבשים ועיזים רבים לצורך ההקרבה, ואם
כן אולי זימן הקב"ה הרבה עדרי צאן כדי שיהיו כבר מוכנים
למטרה זו. רבינו הטח את ראשו לעבר ההרים וקרא בהתפעלות
רבה ובשמחה למראה ריבוי הבהמות, וניכר היה עליו שהוא נרגש
מכך מאד.

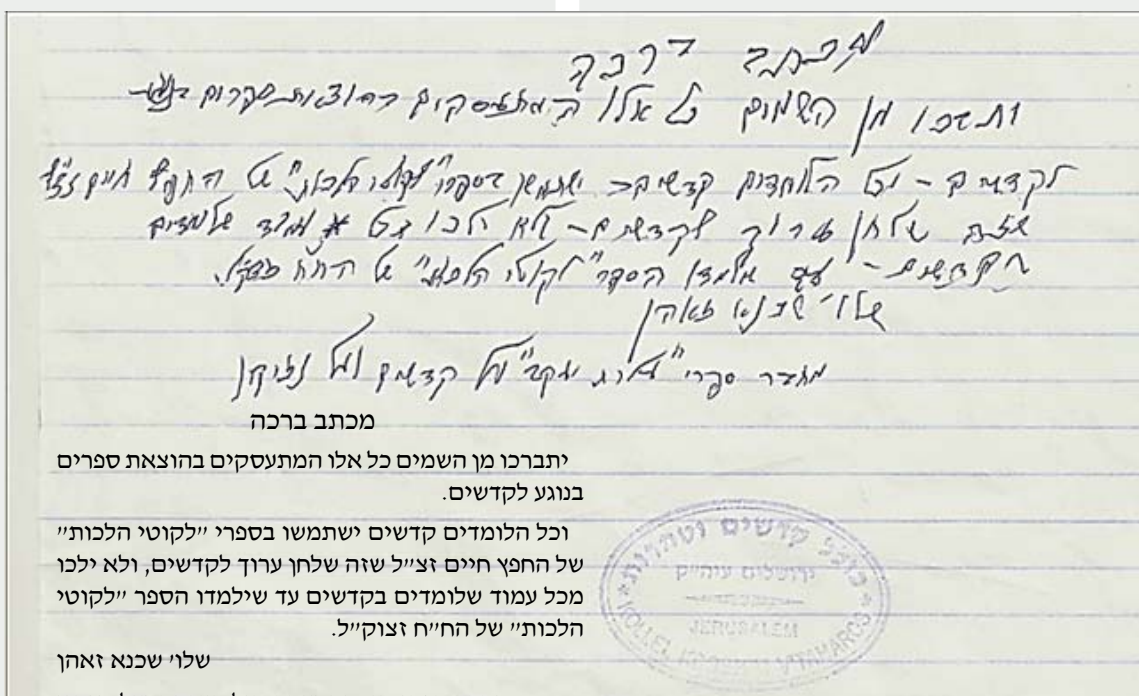
*

הלכות רבות בעניני הקודש והמקדש בירר רבינו, והרבה מהם כתב
בספריו השונים. רבינו החשיב מאד את הדברים הללו, ובתקופה
האחרונה ביקש כמה פעמים שיקבצו את כל הבירורים מספריו
וידפיסו אותם בספר מיוחד עם הדברים שנוספו אצלו במשך
השנים, וכך תהיה מהם תועלת לכל החפצים לדעת את ההלכה
למעשה בענינים אלו.

יה"ר שיהיו הדברים לעילוי נשמתו, ועל ידם תרבה הדעת ויחפצו
רבים לבקש חכמה בסדר החכמה זה סדר קדשים, ויהיו הכהנים
מוכנים לעבודתם ולויים לשירם ולומרם וישראל למעמדם, ליום
אשר תתקיים נבואת מלאכי "פתאום יבא אל היכלו האדון אשר
אתם מבקשים" במהרה בימינו.

מכתב הברכה של רבינו זצוק"ל לרגל הוצאת ספרי "תורת הקרבנות"

המכתב נכתב בשנותיו האחרונות של רבינו מתוך מאמץ מיוחד
לגודל חביבותו למפעלי המכון להפצת לימוד סדר קדשים אליבא דהלכתא

יתברכו מן השמים כל אלו המתעסקים בהוצאת ספרים
בנוגע לקדשים.

וכל הלומדים קדשים ישתמשו בספרי "לקוטי הלכות"
של החפץ חיים זצ"ל שזה שלחן ערוך לקדשים, ולא ילכו
מכל עמוד שלומדים בקדשים עד שילמדו הספר "לקוטי
הלכות" של הח"ח זצוק"ל.

שלו' שכנא זאהן

מחבר ספרי "עטרת יעקב" על קדשים ועל נזיקין

יסוד המזבח

או בזה שקיים חצי מצוה בלבד.

והנה במנחות דף כ"ח א' נחלקו ר' ישמעאל ורבנן בענין מצות ציצית אם ארבעתן מצוה אחת או ד' מצות, ובגמ' שם דף ל"ז ב' אמרו איכא בינייהו הא דאמר רב הונא דהיוצא בטלית שאינה מצויצת כהלכתה חייב חטאת, והיינו דר' ישמעאל דס"ל דארבעתן ד' מצות סבר דמותר לצאת בו, כיון דעכ"פ מקיים בו ג' מצות. ורבנן ס"ל דאסור לצאת בו כיון שאינו מקיים בזה מצוה כלל.

ובשאגת אריה סי' מ"א תמה מגמ' זו על רש"י בעירובין דף צ"ה ב' דס"ל דכשיש לאו דבל תוסיף יש בזה גם איסור של הוצאה, דא"כ ה"נ לר' ישמעאל נהי דיש קיום מצוה בציצית עם ג' כנפות, אך הרי מ"מ עובר בבל תגרע במה שאינו קושר גם ברביעית, וא"כ נימא דהבל תגרע יגרום גם לאיסור הוצאה כמו בל תוסיף, עכ"ד השאגת אריה, וכן תמה בעולת שלמה במנחות שם.

ובארה"ח סי' י"ט כתב דלק"מ, משום דבלובש ב' זוגות תפילין, הזוג הנוסף הוא משאוי משום דלבישתו למותר והוי איסור, אבל בבל תגרע איזה יהיה משאוי, הלא האיסור הוא על הכנף שיש בו גירעון ואין בו ציצית, והגירעון אינו משאוי.

ונראה שנחלקו בגדר הבל תגרע, דהארה"ח ס"ל דהבל תגרע הוא בזה שלא קיים כל המצוה, אבל אינו בגוף המצוה שקיים למחצה ולהכי א"א לומר שהחלק שמקיים יהיה בו הוצאה, אך בדעת השאגת אריה שלא יישב כן י"ל, שנקט דהבל תגרע הוא בזה שקיים חצי מצוה בלבד, וע"כ שפיר הקשה על רש"י הני"ל, דנימא דבב' או בג' ציציות גופא שלובש יהיה איסור הוצאה כיון שבהם עצמם עובר בבל תגרע.

ולפי זה י"ל לדעת השאג"א, דבזה גופא שנותן מתנה אחת בלבד ולא ממשיך בנתינה הרי הוא עובר בבל תגרע, וממילא אין להקשות למה יעבור דווקא כהן זה ולא אחר, שהרי בעצם זה שנתן אותה מתנה גרידא, הרי הוא עובר.

נפ"מ בשני כהנים שנתנו יחד חלק מהמתנות

הנה שמעתי שהגרד"ל שליט"א נסתפק באופן שחילק מעיקרא את ד' המתנות לד' כהנים [ואפשר לעשות כן לכתחילה, עיי' משך חכמה ויקרא א' י"א, ופשוט], וב' כהנים הראשונים נתנו ב' המתנות כדת וכדין, וב' הכהנים האחרים לא השלימו את שאר המתנות, איזה מהשנים הראשונים יעבור על הבל תגרע, האם שניהם עוברים, או שאין אחד מהם עובר כיון שמעיקרא לא היה מוטל על שניהם יותר מב' נתינות, או שמא רק האחרון.

ונראה דכל מה שיש לדון בזה, אינו אלא אי נימא דעוברין על הבל תגרע במה שחסרו לתת את כל הנתינות כדון, דבזה שפיר יש מקום לדון הי מינייהו עובר בזה שלא הושלמו כל המתנות כדת וכדין, אך להאמור דהלאו הוא שלא לעשות רק חלק מהמצוה, א"כ שפיר יש מקום לומר דשניהם יעברו על הבל תגרע, שהרי שניהם עשו רק חלק מהמצוה.

הרב אפרים צאלער שליט"א

בענין לאו דבל תגרע בנותן חלק מהמתנות

הנה במשנה זבחים דף פ' א' מבואר דהנתינים במתן ד' שנתנם במתן א' עובר בזה בבל תגרע.

והנה על הלאו הזה שייך לעבור בכמה אנפי, או שנותן כל הדם במתנה הא' [או בזריקה א'], ולא השאיר מהדם כלום, או שנתן רק מעט ממנו אלא שמיד לאחר מכן שפך שיריים, דבשני האופנים הני"ל גרם הכהן בידיים שלא יוכלו להשלים שאר המתנות, וניחא בזה שעובר בבל תגרע.

[ובאופן זה שנתן מתנה אחת ואח"כ שפך שיריים, א"א שוב להשלים שאר המתנות, וע"כ עובר מיד בבל תגרע – עיי' בחזו"א זבחים סי' י"ח סק"ה שכתב דאם שפך שיריים לאחר שנתן מתנה אחת, שפיר דמי כיון שאחר שנתן שיריים ע"כ מתכשר הקרבן במתנה אחת שנתן. וצ"ב דאמאי הוצרך לטעם זה, והלא בלא"ה י"ל דיצא ידי"ח שפיכת שיריים, כיון ששפך לאחר שנתן כבר מתנה אחת, ומוכח שנקט שאם שייך ליתן עוד מתנה, א"כ לא שייך בזה עדיין שפיכת שיריים, ובהכרח דאי נימא דאי שפך שיריים לאחר המתנה הראשונה יצא ידי"ח בזה, אין זה אלא משום שכבר הסתיימה מצות הזריקה בקרבן זה, ותו א"א להשלים שאר המתנות].

המוזתר מהדם עד השקיעה אם עובר בבל תגרע

אולם יל"ע בכה"ג שמשאיר מהדם ולא משלים את שאר הזריקות עד שנפסל הדם מאליו בשקיעת החמה אם גם בזה עובר, או דלמא אינו עובר כלום, כיון דאיהו לא עביד מידי, ומאיזה טעם הכהן הזורק הראשון יעבור בבל תגרע, והרי על כל הכהנים מוטל לזרוק את הדם, וא"כ אפשר שכולם יעברו יחד על הבל תגרע, ובפרט באופן שמעיקרא הודיע לבעל הקרבן שאין לו פנאי אלא לזריקה אחת, מהכ"ת שהוא יעבור בבל תגרע, טפי משאר כל הכהנים.

אמנם מהמשנה הני"ל מוכח להדיא דגם בזה עובר בבל תגרע, דהלא מיירי בכה"ג שנתערב מתן ד' במתן א', ולא אשכחנא לזה פתרי באופן הני"ל שאחד מהכהנים יתן מתנה אחת, וישאיר לדם ליפסל בלינה, וע"כ דזה אינו מועיל כלום, וגם בזה יעבור בבל תגרע. וצ"ב הסברא בזה.

וצ"ל דעצם זה שקיבל עליו לזרוק את דם הקרבן, זה גופא מחייבו לעשות כל המצוה כתיקונה, אך לכאוי יש מקום להמתיק הדברים ביתר שאת כמו שיבואר.

גדר הלאו דבל תגרע

הנראה בזה [והעירני לזה חכ"א שליט"א] ע"פ מה שיש לדון בכל בל תגרע, מהו הגדר בלאו הזה, האם בזה שלא קיים כל המצוה,

תגובות לגליונות הקודמים

ולתת ב' שהם ד' על כרחך שזה מקום אחר ומקום נתינת הדמים אינו שם, ואף שכתבו התוס' שבדיעבד אפשר לתת שם [ולכאוי חולקים בזה על הרמב"ם שאם א"א לקיים סביב הוא מקום אחר לגמרי ואף בדיעבד פסול, ע"י להלן], מ"מ לכתחילה יתן במקום המזבח ממש ולא במקום זה שהוא מקום גרוע לנתינת דמים. ומעתה מה שלתוס' יתן בקיר המזבח ולא בגג יסוד אינו כדי לקיים בפועל דין חילוק מתנות אלא דמדין חילוק מתנות אנו למדים שהמקום הראוי לנתינת הדמים אינו שם וזה מקום שבדיעבד מועיל אך אינו עיקר מקום הדמים, וגם בבכור אינו מקום נתינת הדם לכתחילה.

ומעתה א"ש שגם לתוס' לרב יוסף בין בעולה ושיירי חטאת ובין בבכור ושיירי עולה לא יתן את המתנות על גג היסוד כיון שעובר בזה על איסור מסוים דאינו המקום הלכתחילה לתת בו דם קדשים, ושב ואל תעשה עדיף וישפכו לאמה.

[וממוצא הדברים היה נראה לפו"ר שלרמב"ם א"א לתת על גג יסוד אף בדיעבד, כמו רחוק מן הקרן, וצ"ע, ובסוגיית הגמ' יכול לסבור כהשי' שנביא בסמוך, ויש לפלפל בזה].

דין הנתינה על גבי היסוד

עוד יש לציין בעיקר הנידון הנכבד הנ"ל, שהראב"ד והר"ש ורבינו הלל כתבו להדיא שא"א לתת על גג יסוד, ונראה בשיטתם שאף גרע משלא במקומו, ופסול לגמרי. דהנה בתו"כ פרשת אחרי פרשה ח' ה"ה על הפסוק "ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר" איתא בתו"כ 'על המזבח' ולא על קרקעו של מזבח. ומפרשים הראב"ד והר"ש ורבינו הלל שהכוונה או לקרקע שתחת המזבח או לגג היסוד. והנה על הקרקע שתחת המזבח אין יוצא כלל, ונראה בפשטות שה"ה על גגו של יסוד לא מתקיים כלל דין זריקה. [וכיון שפסוק זה הוא המקור בגמ' כו, ב לדין שלא במקומו, נראה שגם כזריקה שלא במקומו אינו ולא הורצה הקרבן כלל].

ואולם צ"ב כיצד מפרש הראב"ד את הסוגיא בזבחים נא, א – נב, א.

ביאור הראב"ד בסוגיית הגמ'

זכינו לפירוש הראב"ד על סוגיא זו בתו"כ ויקרא חובה פ"ג, ופירש שהגמ' לומדת מהפסוק שיש דין לתת את מתן דם העולה כנגד היסוד, ומקשה הגמ' שמא כוונת הפסוק שיתן ממש על גג היסוד ומיישבת דא"כ הול"ל אל יסוד העולה מהו מזבח העולה לומר מקום שהוא גם מזבח היינו קיר המזבח, ומק' שמא נכתב מזבח למעט זקיפה דיסוד ומתרכת שלזה ל"צ קרא ק"ו משיריים, וא"כ מזבח למ"ל, על כרחך שהפסוק מלמד שמתן דם עולה הוא דווקא על קיר המזבח ולא על גג יסוד. הנה זכינו שאדרבה לראב"ד בדבר זה עוסקת הסוגיא דידן ומסקנא מקרא שלא יתן על גג היסוד, [וצ"ב למ"ל תרי קראי למעט גג יסוד,

הרב שמואל חזנר שליט"א

בענין נתינה על גג היסוד

ב ענין מה שכתב הרב שמעון אשר שליט"א בגליון מס' 6 אם אפשר לתת דם עולה על גג היסוד. הנה הביא דברי התוס' נב, א שאם נתן מהני, אלא שלא יתן מחמת דין שנים שהם ארבע, ובשיטמ"ק פא, א בשם הר"פ כתב שאינו סביב.

תמיה מדברי הגמרא

ו התקשה מהגמ' פא, א בנתערב דם בכור בשיירי חטאת מדוע ישפך לאמה, נימא שיתן בגג יסוד. ותירץ ששיריים אסור לתת בזריקה, והביא לכך מקור מתו"כ, והתקשה שיתן הכל בשפיכה, ותי' דאתיא כמ"ד שדם בכור בזריקה וכמ"ד שהנתינים בזריקה שנתנם בשפיכה לא יצא עכ"ד.

הנה כמדומה שזה דחוק טובא להעמיד את הגמרא דלא כהלכתא, שההלכה שהנתינים בזריקה שנתנם בשפיכה יצא, ועוד שכתב הרמב"ם שדם בכור אפשר לכתחילה בשפיכה. והרמב"ם גופיה פסק את הגמ' הזו, וא"כ לדבריו זיכה שטרא לבי תרי. [עוד מש"כ ששיריים אין ליתנם בזריקה אלא בשפיכה והביא מקור מתו"כ, צ"ע שהרמב"ם השמיט דין זה, ואכמ"ל]. ובעיקר הקושיא עמד בזה בשיעורי הגרמ"ד שם ולא השיב.

בגדר דין סביב

א מנם הנראה ליישב בזה בס"ד בהקדם מש"כ הרמב"ם פסוה"מ פ"ב ה"ט וז"ל, נתן הדם לפנים מהקרנות בין בחטאת בין בשאר קדשים פסול, וכתב החזו"א ריש ס"טז שלא נודע טעמו של הרמב"ם. ומבארים האחרונים [ע"י מרכבת המשנה ועוד] דאמרה תורה 'וזרקו את הדם על המזבח סביב', וכיון שכתוב שצריך לזרוק סביב הרי לפנים מהקרן שאי אפשר לקיים בו סביב פסול. ואמנם צ"ע הרי נתן מתנה אחת הוכשר הקרבן אע"פ שלא קיים דין סביב. וביותר קשה שהרמב"ם כתב דין זה בכל הקדשים וגם בבכור מעשר ופסח שניתנים במתנה אחת ובהם כלל אין דין סביב.

וצ"ל שהביאור הוא דהדין סביב הוא גילוי על מקום נתינת הדמים, דיש חילוקי מקומות במזבח ומקום הקרן היינו האמה של הקרן הוא מקום לעצמו, ואם אמרה תורה לתת את הדמים על המזבח ואמרה לתת בעולה ושלמים ואשם סביב על כרחך שכוונת התורה שמקום נתינת הדמים הוא באמת החוד – הקרן, ואה"נ שמנין המתנות אינו מעכב, אבל מקום נתינת הדמים שם הוא ואם הרחיק פסול, וכמו כן בבכור מעשר ופסח שניתנים מתנה אחת מ"מ מקום נתינת הדמים שלהם הוא במקום שאר דמים חיצונים על כן גם בהם מעכב, [ואמנם הוי כזריקה שלא במקומו ולא גרע מעל גבי הכבש, ופשוט].

ישוב שיטת התוס'

ומעתה כמו כן נאמר בתוס' דאם בגג יסוד אי אפשר לקיים דין סביב

ואולי חד למעט שאין זה המקום, ובפרשת אחרי למעט גם מדין זריקה שלב"מ, ומעין מש"כ בכתבי הגרי"ז סו"פ איזהו מקומן שאם יתן ע"ג המערכה פסול לגמרי וגרע משלב"מ דאינו מקום מתן דמים כלל].

ולראב"ד לק"מ מהסוגיא פא,א דאי אפשר לתת דם עולה על גג היסוד.

***

מקום הנתינה בניזנין בשפיכה

עוד כתב שם לדון בבכור מעשר ופסח למ"ד שדינם בשפיכה, האם ניתן בשפיכה על קיר היסוד או על גג היסוד. והביא שהחזו"א סי' ט"ז סק"ז כתב ששופך על קיר היסוד, וכתב שבשיטמ"ק פא,ב אות ז' בדברי השר מקוצי ובשיטמ"ק נז,א מבואר להדיא שנתן בשפיכה על גג היסוד.

הנה לי הרמב"ם מעשה"ק פ"ה הי"ז שנתן בשפיכה כנגד היסוד, הרי מבואר להדיא שנתן על קיר המזבח אלא שצריך להיות כנגד היסוד, עיי"ש להדיא, וכך הוא בתוספתא קרבנות פ"ו ה"ו 'שופכן שפיכה אחת כנגד היסוד, שפכן שלא כנגד היסוד הרי אלו פסולין'.

וכ"ה במאירי פסחים פח,ב 'וכן שמתנות שלמים נזרקות ר"ל שזרק מרחוק מן המזרק למזבח שכל הקרבנות בזריקה חוץ מחטאת שהוא במתן אצבע, ושל פסח נשפך בנחת מן המזרק לקיר המזבח כנגד היסוד'.

ובעיקר דברי השיטמ"ק הן אמת שכ"ה פשטות דבריו, אכן כמדומה שאינו מוכרח, דעיקר דבריו בא לומר שיש דין ליתן כנגד היסוד ולא צריך לזה מקור נוסף, דמעצם הדין שפיכה מבואר שצריך ליתן כנגד היסוד, והטעם דשפיכה משמעותה לתוך דבר אחר, וזה ליסוד, אך אין כוונתו שישפוך על גג היסוד, אלא שכיון שקיר המזבח מחציו ולמטה נחשב למקום יסוד [וכמו שידועים דברי מרן ר"י הלוי בספרו בזה], לכן שפיכה בקיר המזבח כנגד היסוד, היא שפיכה לתוך היסוד.

שו"ר בשלמי יוסף זבחים קמא חלק א' בסימנים בדף לו,א בארוכה, וא' הת"ח שליט"א ר"ל שנחלקו בזה הראשונים למ"ד פסח בשפיכה אם נותן על הקיר או על גג יסוד.

ומש"כ החזו"א להביא מהתוס' נב,א שצריך לתת על קיר המזבח ולא על גג היסוד, וכתב שדבריו צ"ע, ונראה כוונתו להתקשות בדברי החזו"א, מה ראייה היא הרי כל מה שכתבו התוס' זה שלא יתן על גג היסוד כדי שיוכל לקיים שתים שהם ארבע, וזה ל"ש בפסח. אכן למש"כ לעיל בס"ד בכוונת דברי התוס' שמהא שא"א לקיים שם סביב מוכח שאינו עיקר מקום מתן דמים ולמדנו מינה לכל הקרבנות, וכמו שביארנו בזה את הסוגיא פא,א, א"כ דברי החזו"א מחוורים בס"ד.

הכותב וחותרם בברכה נאמנה שתזכו להגדיל תורה ולהאדירה, ותרבה תורת הקדשים, ובמהרה נזכה לראות בשוב העבודה לציון ובנין ה' נכון בראש הרים, כהנים בעבודתם, לויים בשירים ובזמרים, וישראל במעמדם.

הרב ישראל מאיר קרליץ שליט"א

בענין קמיצה בשמן

במה שהעיר הרב יוסף שטראוס שליט"א על דברי התו"יט דקומץ של שמן היינו ע"י כלי מגמי יומא מ"ז א' שלא יעשה מדה לקומץ, כבר הקי

כן הרש"ש יומא שם.

והנה ברש"ש שם העיר דהר"מ השמיט הדין דלא יעשה מדה לקומץ. ואפשר לומר דס"ל להר"מ דדין זה תלוי בפלוגתא אי מתנדב שמן קומצו דאי קומצו והיינו ע"י כלי כמש"כ התו"יט, ע"כ לא קי"ל כההיא ברייתא, וא"כ הר"מ שפסק דמתנדב שמן קומצו השמיט הך דינא, ועכ"פ לא קשיא כלל דאדרבה מבו' בר"מ דלא קי"ל הכי.

גפן של זהב

פליאה בדין חיולול שבת למצוה שאינה מוטלת עליו

דועים דברי הבית הלוי שאעפ"י שהשחיטה כשרה בזר, מ"מ אין לזר לשחוט בשבת משום שמצות התמיד אינה מוטלת אלא על הכהנים, וכל מה שדוחה את השבת [משום דכתיב "במועדו"] אין זה אלא לכהנים המצווים בה ולא למי שאינו מצווה בקיומה.

ויש להקשות, דהנה לגבי מצות קידוש החודש מבואר בספר החינוך מצוה ד' שאין עובר עליה אלא חכם שבידו לקדש חדשים, ומבואר דאינה מוטלת על כל אדם אלא על הסנהדרין. ומאידך מצינו במשנה שכל מי שראה את הלבנה מחוייב להעיד בבי"ד הגדול בירושלים ואף צריך לחלל את השבת כדי להגיע לשם, וילפינן לה בר"ה כב. מקרא ד"אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם במועדם".

וקשה אמאי לא אמרינן שכיון שאין המצוה מוטלת עליו, אסור לו לחלל שבת שאין חיוב במועדו דוחה את השבת אלא למי שהמצוה מוטלת עליו. [וכן יש להקשות ממכשירי מילה שא"א לעשותם מע"ש שדוחים שבת, ולא מצינו שרק אבי הבן שהמצוה מוטלת עליו יכול לעשות את אותם מכשירין, וצ"ע].

בית הספק

ספק להלכה בסדר הקד"מה באכילת זבח ומנחה

ש לעיין במי שיש לו מנחה וזבח כגון שהקריב תודה ואוכל את בשרה ואת לחמי התודה [או בכהן הבא לאכול בשר חטאת ואשם או חזה ושוק ויש לו גם שיירי מנחה הנאכלת], מה יקדים באכילתו.

ויסוד הספק, דמחד גיסא יש להקדים את הזבח שהרי נתבאר ברמב"ם בפ"ט מהלכות תמידין ומוספין הי"ב שכל הקודם בהקרבה קודם אף לאכילה, וכיון שהזבח קודם למנחה הרי הוא קודם באכילה.

אולם מאידך גיסא הרי על המנחה מברך המוציא כדאיתא בברכות ל"ז, וא"כ הלחם קודם לבשר שברכתו שהכל. ועוד שאם יאכל את הבשר מתחילה יברך עליו שהכל, וכאשר יקדים את הלחם לא יצטרך לברך שהכל על הבשר, וא"כ אפשר דמהאי טעמא צריך להקדים את הלחם שלא יברך ברכה שאינה צריכה.

שער הקרבן

- האם אפשר להביא קרבן בתענית אסתר?

תשובה: יש שכתבו שאי אפשר להביא ביום זה קרבן הנאכל, מפני שממעט מזמן אכילתו (בנין שלמה סי' נ"ו).

- מי שקיבל בהמת חולין של אדם אחר בטעות, והקדיש אותה לקרבן [לאחר שהתייאש חבירו], האם הקרבן כשר?

תשובה: ההקדש חל משום יאוש ושינוי השם (ראשונים ב"ק סו. עפ"י הגמ' שם), וכתבו הראשונים שהקרבן פסול משום מצוה הבאה בעבירה. אכן במקרה זה הקרבן כשר לשיטת הסוברים (מהרי"ט אלגאזי בכורות פ"ח אות ס"ה ומנ"ח מצוה א') שאין מצוה הבאה בעבירה במקום שהיתה העבירה באונס, ואף כאן היה הגזל באונס, ועולה לבעלים.

ויש מהראשונים שצדדו לומר שקרבן שחל עליו ההקדש מדין יאוש ושינוי השם אינו עולה לבעלים, משום שהוא נחשב לקרבן בלי בעלים, כיון שלא היה הקרבן שלו לפני ההקדש (רמב"ן וחי' הר"ן גיטין נה:).

- הקונה בהמה דקה להביאה לקרבן, האם יכול להמתין מלהקריבה, או שעובר בזה על איסור גידול בהמה דקה בארץ ישראל?

תשובה: אין איסור לגדל בהמה דקה לצורך הקרבה, במשך שלשים יום (מלאכת שלמה ב"ק פרק ח' עפ"י המובא בב"ק פ. לגבי משתה בנו), וצריכה להיות שמורה בביתו (ראשונים בב"ק שם), וה"ה בחצר שמורה (חסדי דוד ב"ק פ"ח ה"ד).

- המפריש עולה לשם חובה, האם יכול לכתחילה להקריבה בתורת עולת נדבה [ולהביא קרבן אחר לחובתו]?

תשובה: אינו יכול לעשות כן לכתחילה משום שחל בה דין הזמנה (שואל ומשיב רביעאה ח"ג סי' כ"ט סוד"ה ובזה, וכן משמע בתוס' ר"ד ביצה כ. שהכשיר רק בדיעבד). ובדיעבד אם הביאו לנדבה וכגון שהביאו שלא בזמנו, יש אומרים שהוא כשר בתורת נדבה (תורי"ד שם), ויש אומרים שאינו כשר כלל (רא"ש קנין סופ"ב).

ביחורים להלכה ולא למעשה

- המחויב חטאת האם עדיף שיביא כשבה או שעירה?

תשובה: יביא שעירה כיון שניכרת שהיא נקבה ועי"ז מתבייש יותר ומתכפר לו, (נימוקי הגר"ב פסחים נז:; עמק יהושע דרוש ג', פי' המלבי"ם לתו"כ פרק ד' אות רפ"ח, וכע"ז בחכמת שלמה או"ח סי' תר"ז).

- אמר על בהמתו הרי זה לקרבן פסח, חלה הקדושה או שהבהמה חולין?

תשובה: מכיון שפסח הוא קרבן חובה צריך לומר לפסחי, (כמובא בנדרי"ם ו. לגבי חטאת וכן הוא בתוספתא תמורה פ"ג ה"ו ותבו"ש סי' ה' אף לגבי אשם, שאם אמר לחטאת או לאשם אינו קדוש כיון שמתפרש לנדבה, אלא יאמר לחטאתי או לאשמי).

- יורשים שירשו קרבן מאביהם, האם כולם צריכים לסמוך עליו?

תשובה: יש אומרים שאין צריך שכולם יסמכו (חי' הגר"ז ריש ערכין עפ"י דברי רגמ"ה שם, ובשפת אמת מנחות צג: משמע שלא סבר כרגמ"ה).

- מי שאינו חייב לעלות לרגל האם עובר בבל תאחר?

תשובה: אינו עובר בבל תאחר כשעברו שלשה רגלים, אבל אם עברה שנה שלמה עובר (טורי אבן ר"ה ו: ד"ה הניחא).

- האם יש היתר להתענות ביום הקרבת קרבן כדי ללמוד תורה ברציפות וכי"ב?

תשובה: מותר, שאין איסור אלא בתענית של צער כמו תענית חלום או יא"צ, אבל אין חיוב אכילה (הר המוריה פ"ו מכלי המקדש ה"ט).

- המקדיש קרבן ותוך כדי דיבור נמלך בו והקדישו לקדושה אחרת [כגון משלמים לחטאת], מה דינו?

תשובה: יש אומרים שיכול לחזור בו (תוס' מנחות קב: והרא"ש בב"ק פ"ז סי' ז' ועוד), ויש אומרים שאינו יכול לחזור בו (רמב"ם פט"ו ממעשה הקרבנות ה"א ורש"י ותוס' ביצה כ. ותמורה כה:), ולשיטה השניה ראוי להזהר מכך, כיון שעובר באיסור דאורייתא שאסור לשנות קרבן לשם אחר (אחיעזר ח"ב סי' כ"ה סק"ט וסק"א).